

Kurz práce s informacemi

eBook: formáty, technologie, zdroje

Rozšiřující materiál k modulu č. 4.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V tomto materiálu naleznete přehledové informace o eBook, jednotlivých formátech, zdrojích knih, technologiích i trendech v oblasti.

V posledních deseti letech můžeme vidět postupný nástup nového způsobu četby – eBook postupně nahrazují či doplňují klasické knihy a stávají se stále populárnějšími. Velký boom je pak spojený s čtečkou Amazon Kindle, která díky své ceně a vlastnostem dokázala zasáhnout masový trh. V tomto materiálu se pokusíme ukázat základní vlastnosti e-knih, formáty, ve kterých je možné je číst, i jednotlivé zdroje, kde jsou k dispozici ke stažení.

Formáty

Je třeba říci, že eBook nevznikl ze dne na den, ale šlo o pozvolný vývoj. Lidé dokumenty na různých zařízeních četli již poměrně dlouho, a tak, jak se měnili požadavky a potřeby uživatelů, docházelo k postupnému rozvoji jednotlivých formátů.

Někdo by se snad mohl ptát, proč je formátů pro čtečky tolik – každý si asi vybaví txt, pdf, epub, mobi či lit. Důvody lze hledat především v historickém vývoji, kdy každý výrobce usiloval o to, aby jeho čtečka a knihy uměly co možná nejvíce potřebných funkcí – od snadného vyhledávání, přes dávkové zpracování až třeba po práci s odkazy či obrázky. Samostatnou kapitolou pak je otázka DRM a uzavření formátu dalším prodejcem či distributorům. Tyto ochrany učinili celý trh ještě více nepřehledným.

Obecně je možné dnes říci, že PDF lze přečíst na téměř jakékoli čtečce, ale komfort není příliš velký – samotné PDF je určené pro tisk, takže neumí měnit velikost stránky, rozložení prvků nebo třeba velikost písma, což jsou věci, které běžný čtenář celkem přirozeně očekává.

Dále jsou důležité dva formáty, které jsou založené na XML – epub a mobi. Pokud máte knihu v obou, s velkou pravděpodobností ji přečtete na všech specializovaných zařízeních. Problémy jsou spojené především s diakritikou, která může někdy vytvářet určité problémy. Obecně jde ale o snadno řešitelné peripetie a není nutné se jimi nechat odradit. Jako bonus lze získat především dokonalé přizpůsobení textu čtecímu zařízení, což je z hlediska komfortu četby velice důležité.

Formát mobi tak podporuje například DRM, obrázky, tabulky či odkazy. Epub patří dnes mezi nejrozšířenější formáty. Jediné zařízení, kde není možné epub přečíst, je Kindle. Zde je nutný převod mezi epub a mobi, k čemuž ale existuje řada nástrojů. Dnes lze hovořit o tom, že jde o zřejmě nejuniverzálnější formát v oblasti elektronických knih, zvláště s ohledem na to, že Amazon jeho podporu údajně plánuje.

Mezi další rozšířené formáty patří jistě ibooks, za kterým stojí Apple. Jde o formát, který vychází z epub, existuje k jeho vývoji jediná oficiální aplikace (kterou jak jinak vyvíjí Apple) a knihy musejí být prodávány prostřednictvím Bookstore stejného výrobce. Díky podpoře od firmy s jablkem ve znaku se stává stále více rozšířená mezi uživateli iPad či iPhone.

Čtečky

Samozřejmě je nutné, aby uživatel, který se rozhodne číst elektronickou knihu, disponoval pro tento účel patřičným zařízením či softwarem. V této části se proto zaměříme na několik základních alternativ, které jsou k dispozici.

Pokud jde o čtečky, můžeme je rozdělit obecně na dvě velké kategorie. První je možné označit jako čtečky hardwarové – jde o speciální zařízení, která mají primární účel právě v možnosti četby elektronických knih. Zde je největší potřeba si dávat pozor na podporované formáty. Obecně platí, že jednotlivé formáty lze převádět mezi sebou, ale ne vždy zcela bez chyb. Zvláště s exotickými formáty je relativně častý problém.

Základní dělení čteček je možné rozdělit v závislosti na použité technologii display. Jednak jde o LCD obrazovky, které jsou barevné, umožňují podporu multimédií atp., nevýhodou je vyšší hmotnost a především malá výdrž baterie. Druhou technologií je elink (elektronický inkoust). Ten slouží pro zobrazování statického obrazu a energii spotřebovává jen na překreslení stránek. To znamená, že výdrž takových zařízení je podstatně delší a současně je text příjemnější na čtení.

Mezi nejznámější čtečky lze zařadit především Amazon Kindle (v řadě různých modifikací), PocketBook, Sony PRS, Nook či iRIVER. Zařízení ale existuje mnohem více. Z tuzemského prostředí lze tak zmínit například Wooky.

Softwarové čtečky umožňují naopak využít pro četní e-knih zařízení, která primárně slouží k jiným účelům. Opět je lze dělit podle celé řady kategorií. My se podíváme především na čtečky pro osobní počítače a ty, které lze používat v mobilních telefonech s operačním systémem Android.

Adobe Digital Editions 1.7.2

Adobe Digital Editions je čtečka, kterou vyvíjí firma Adobe a je určená pro operační systém Windows s tím, že úzce navazuje na Adobe Acrobat. Nabízí podporu Sony® Reader, podporuje PDF, epub a formáty založené na XHTML. Jde o robustní a kvalitní nástroj, který nabízí celou řadu funkcí a nástrojů. Na druhou stranu chybí pokročilejší funkce na převod dokumentů či širší podpora čteček.

Calibre

Velice silný a robustní nástroj nabízí nejen organizaci a čtení elektronických knih, ale také celé spektrum dalších možností. Od velice dobrého převodu mezi formáty, přes synchronizaci více čteček až třeba po možnost hodnocení knih a jejich stahování z veřejných zdrojů. Čtečka je přitom velice pohodlná, kvalitní a příjemná. Existuje také ve verzi pro Linux, Windows či Mac OS.

EPUBReader

Je jednoduchou a praktickou čtečkou elektronických knih, která pracuje jako doplněk Firefoxu. Uživatel tak může snadno číst přímo z prostředí svého webového prohlížeče. Je integrován také nástroj na správu knih, jejich filtrování podle tagů.

iReader

Další čtečka je určená pro Android, ale existuje také jako zásuvný modul pro Firefox. Podporuje formáty PDB, TXT, HTML, MOBI, CHM či UMD, nabízí relativně bohaté možnosti nastavení a hezké animace při otáčení stránek.

Aldiko Book Reader

Asi nejpoblárnější čtečka elektronických knih pro Android podporuje pouze ePub a PDF. Kvalitním způsobem je pojatá práce s knihovnou a chování aplikace jako celku. Uživatelé pak jistě ocení také velice dobré možnosti nastavení, jak se má tato čtečka chovat.

Zdroje

Na samotný závěr pak uvádíme seznam několika málo zdrojů, které lze v oblasti elektronických knih využít. Výběr ale není ani zdaleka úplný.

[PalmKnihy](#) jsou nejstarším a zřejmě i největším zdrojem elektronických knih u nás, a to jak placených, tak těch, které jsou zdarma. Aktuálně je k dispozici více než 3400 knih. Mimo knihkupectví a možnost stahování je zde také poměrně bohatý magazín o eKnihách. Pokud sami plánujete nějakou eKnihu napsat, můžete se obrátit na vydavatele a knihu zde prodávat.

Dalším zajímavým zdrojem může být portál [Necteme](#), který nabízí možnost stažení knih zdarma nebo jejich zakoupení. Podporovány jsou formáty PDF a ePub a naleznete zde také prodejnu hardwarových čteček. Výběr bezplatných knih je ale bohužel značně omezený.

[Digibooks](#) je zaměřený na čtenáře, kteří se zajímají o umění, restaurování, sběratelství, filosofii či architekturu. Knihy jsou ve formátu PDF a zákazníkům jsou zasílány. Nevýhodou jsou poměrně vysoké ceny, zvláště ve spojení s poštovným.

[Ebookmaps](#) nabízejí mapy ve formátu pro čtečky. Využijí je tak jak mobilní uživatelé, tak také vlastníci hardwarových čteček. Podporovány jsou formáty mobi a ePub. Všechn materiál je zdarma, takže se jedná o ideální zdroj dat pro cestovatele a turisty. Nutno uznat, že množství map je poměrně značné, takže by si měl vybrat téměř každý.

[Ereading](#) je poměrně známý a populární projekt, který nabízí jen placené knihy. Za nevýhodu je možné považovat vyšší ceny literatury a formát, který je možné přečíst jen ve specializované softwarové čtečce. Naopak pozitivně hodnotíme nabídku, která je zaměřená především na zajímavé soudobé tituly, o které je zájem i v běžných knihkupectvích.

[Literární doupe](#) nabízí možnost si knihy číst zdarma ve formátu HTML nebo za drobný poplatek v PDF. Součástí webu je také řada zajímavých literárních informací, recenze nebo životopisy autorů.

[Kindly](#) je zajímavým nástrojem, který převádí RSS zdroje do formátu mobi. Funguje zdarma a spolupracuje již s velkým množstvím českých serverů. Aktuální informace tedy můžete ve své čtečce mít zdarma jako na dlani.

Webové stránky [eknihy](#) nabízejí velké množství knih ke stažení. Mimo to je k dispozici velké množství dalších doplňkových služeb, jako jsou diskuse či blogy.

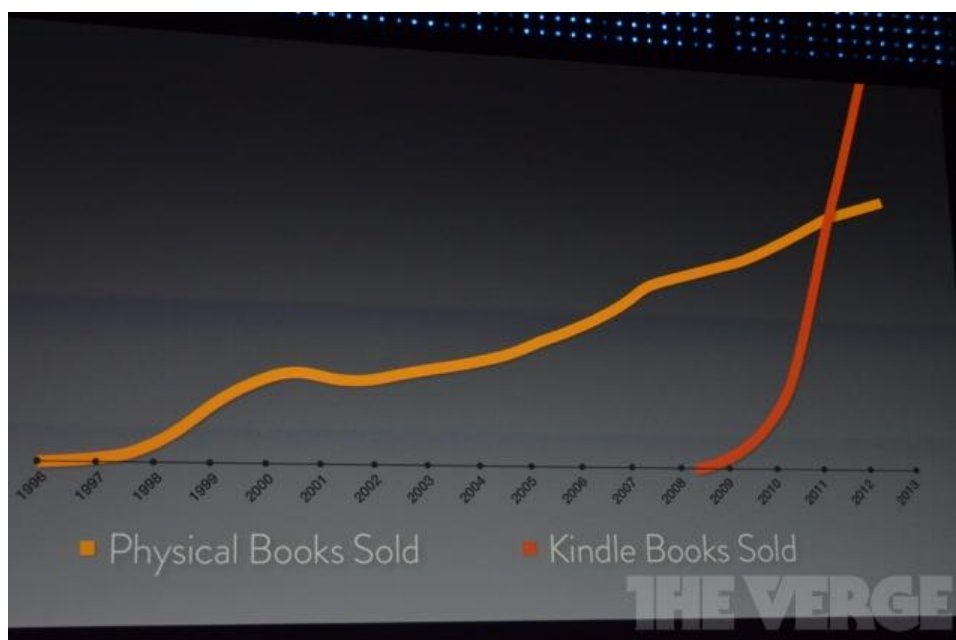
[Google Books](#) jsou světovým největším zdrojem digitalizovaných knih. Velkou část z nich je možné číst celé nebo alespoň části na počítači, je možné si z nich vytvářet vlastní knihovny, vyhledávat v nich atp. Jedinou nevýhodou je nepříliš pohodlná webová aplikace na jejich čtení.

[Projekt Gutenberg](#) má již svá nejlepší léta za sebou, ale přesto je na něm možné najít obrovské množství literatury, která je tříděná podle jazyků.

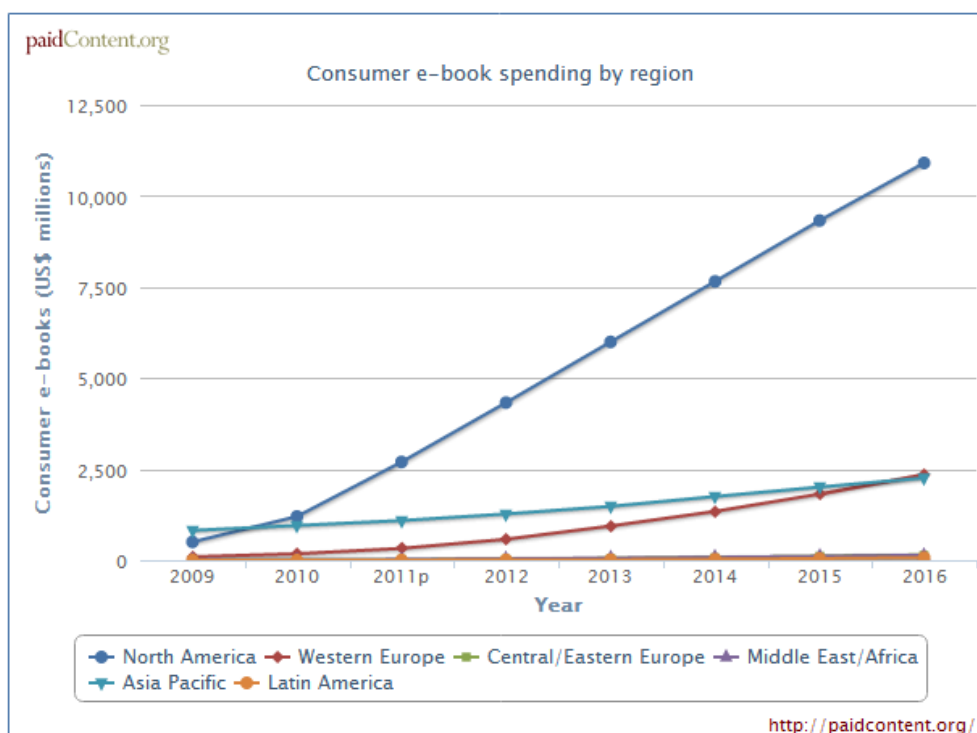
[Manybooks.net](#) dávají k dispozici další rozsáhlý seznam knih, především anglicky psaných, které je možné si do čtečky stáhnout a zdarma přečíst.

[Amazon](#) je největším a nejsilnějším prodejcem e-knih vůbec. Velká část z nich je k dispozici také zdarma ke stažení.

Dva grafy a tabulky na závěr

Zajímavý graf¹ od společnosti Amazon ukazuje nárůst prodaných knih v elektronické podobě od uvedení čtečky Kindle v roce 2008. Pozoruhodné také je, že na prodej papírových knih nemá čtečka žádný měřitelný výsledek, alespoň co se Amazonu týče. Graf může být také odpovědí na námitku, že lidé nečtou. Není to totiž pravda.

Druhý graf² je neméně zajímavý, neboť ukazuje odhad růstu trhu s elektronickými knihami v různých místech světa. Dominance nejvyspělejšího trhu v USA a Kanadě není třeba nijak

¹ <http://live.theverge.com/amazon-kindle-fire-paperwhite-reader-event-live/>

² <http://www.bookz.cz/wordpress/2012/06/13/e-knihy-budou-predstavovat-polovinu-vsech-prodanych-knih-v-roce-2016/>

komentovat. V roce 2016 by mělo dojít ke srovnání celosvětového prodeje e-knih a těch fyzických, jejíž počet bude v tomto období prý klesat. Rozhodně jde o zajímavé slovo do prance.

Prodeje e-knih v období květen až červen 2012 ³				
Prodejce	květen	červen	červenec	srpen
Kosmas	3604	2271	2400	3173
Palmknihy*	3866	4430	5383	5115
Wooky	–	3207	3410	3732

*čísla prodejů u Palmknih obsahují i prodeje realizované prostřednictvím společností Datart a Alza

Tabulka ukazuje, že prodej elektronických knih u nás není rozhodně jen nějakou minoritní záležitostí. V posledních měsících se rychle rozvíjí spolupráce mezi speciálními prodejci či vydavateli, kteří se spojují s velkými obchodníky. Současně je možné říci, že počet vydavatelů i prodejců digitálních knih stále roste.

1	Patrick Zandl: Apple: cesta k mobilům (Mladá fronta)
2	Jo Nesbø: Spasitel (Kniha Zlín)
3	Marcus Chown: Kvantová teorie nikoho nezabije (Kniha Zlín)
4	M. T. Majar: Hot Boys (Fantom Print)
5	Jo Nesbø: Pentagram (Kniha Zlín)
6	Kateřina Tučková: Žitkovské bohyně (Host)
7	Jo Nesbø: Nemesis (Kniha Zlín)
8	Jo Nesbø: Lovci hlav (Kniha Zlín)
9	Dawn Frenchová: Tak trochu úžasná (Argo)
10	Umberto Eco: Pražský hřbitov (Argo)

Druhá tabulka⁴ ukazuje žebříček nejprodávanějších e-knih v srpnu 2012 dle SČKN. Poměrně překvapivé může být, že v ní příliš nefiguruje odborná literatura. Naopak dlouhodobými hvězdami (s různými tituly) jsou Zandl a Nesbø. To samo o sobě ukazuje na to, že elektronické knihy nejsou nějakou záležitostí „intelektuálních elit“ či podobných úzkých skupin, ale vstupují mezi běžné čtenáře.

³ <http://www.lupa.cz/zpravicky/podivejte-jak-se-o-praznicnach-darilo-prodejcum-e-knih/>

⁴ <http://www.lupa.cz/zpravicky/zebricek-nejprodavanejsich-e-knih-za-srpen-zandl-porazil-nesboa/>

Shrnutí

Elektronické či digitální knihy dnes již představují nezpochybnitelný fenomén. Díky nim vznikají nová vydavatelství, objevují se menšinové tituly nebo se prosazují zcela nové žánry, které by jinak neměly šanci na úspěch. Významná je také jejich role v oblasti výměny vědeckých poznatků či rozvoje amatérské literatury či dalších laicky provozovaných oblastmi.

Velkým problémem jsou dnes především roztříštěné formáty a ne vždy zcela ochotná obchodní politika velkých subjektů. Přesto lze říci, že především formáty epub má našlápnuto k tomu, aby se stal všeobecně rozšířeným a přijímaným formátem.

Díky řadě kvalitních softwarových čteček si může komfort čtení užívat také ten, který nedisponuje speciálními zařízeními, ale vystačí si s aplikací. Osobně můžeme jen doporučit Calibre a to jak pro čtení, tak také pro konverzi formátů.

Zdrojů knih je také velké množství. Z českých jsou zřejmě (pro čtečky) nejdůležitější Palmknihy, ze zahraničních Amazon. Pokud jde o samotný zdroj literatury, je neomezeným vládcem v oblasti Google Books, především díky bezplatnému přístupu k textům z okna prohlížeče.